

Müellif eserine konuyla doğrudan ilgili olmamakla birlikte devrindeki bazı siyasî tartışmalara dair görüşlerini de yansıtmıştır. Ergin ayrıca Doğu ve Batı geleneklerinde şehir hayatının gelişiminin farklı olmasından dolayı belediyecilik teşkilâtı ve hizmetlerinin değiştiğini, gerek şehirlerin gerekse belediyeciliğin yapısında orada yaşayanların millî vasıflarına uygun olarak gelişme görüldüğünü ve medeniyetlerin yükselişinde sivil toplum kurumlarının gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu çerçevede belediye yönetimlerinin halk tarafından belirlenmesi, kendi alanlarında yargı yetkisine sahip olmaları ve belediyelerin yetki alanlarında merkezî idarenin vesayeti altına girmemeleri gerektiğini de anlatır.

Mecelle-i Umûr-î Beledîyye, Osmanlı geleneği çerçevesinde yer yer ayrıntı sayılabilecek uzun bölümler ihtiva eden, bazan maksat dışında başka konulara geçip bilgi birikimini yansıtırçasına izahata giren, müellifin zaman zaman dinî, idarî ve siyasî görüşlerini satır aralarına serpiştirdiği kırkambar türü bir çalışma özelliği taşımaktadır. Bu haliyle eser, aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin çöküş devri ve Cumhuriyet'in kuruluş dönemini birlikte yaşamış muhafazakâr aydınların iki dö-

nemi telif gayretlerinde nasıl bir ruh hali taşıdıklarını da yansıtmaları bakımından önemlidir.

Beş cilt halinde yayımlanan eser (1330-1338), Latin harflerine aktarılacak son cildi indeks olmak üzere dokuz cilt halinde İstanbul Belediyesi tarafından tekrar neşredilmiştir (1995). Mukaddimesinden, müellifin diğer eserleri *İstanbul Şehreminleri* (İstanbul 1927) ve *İstanbul Şehri Rehberi*'nin (İstanbul 1936) esasen *Mecelle* içinde düşünüldüğünü, ancak eserin hacmi çok genişleyince bunların ayrı olarak basıldığı anlaşılmaktadır. Osman Nuri'nin *Muhtasar Mecelle-i Umûr-î Beledîyye* adlı bir neşri daha vardır (İstanbul 1337). Bu eser *Küçük Mecelle-i Umûr-î Beledîyye* başlığıyla da yayımlanmıştır (İstanbul 1340).

BİBLİYOGRAFYA :

Osman Nuri [Ergin], *Mecelle-i Umûr-î Beledîyye*, I-V, İstanbul 1330-38; Emin Nedret İşli, *Osman Nuri Ergin: Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 2003, s. 1-9; Mehmet Ali Gökaçtı, "Ölümünün Kırkıncı Yılında Türk Belediyeciliğinin Anıt İsmi: Osman Nuri Ergin", *TT*, XXXVI/221 (2001), s. 7-15.

AZMÎ ÖZCAN

MECELLETÜ'L-EZHER

(مجلة الأزهر)

«Câmiu'l-Ezher'in çıkardığı aylık dergi.»

Câmiu'l-Ezher Yüksek Konseyi üyesi Abdülazîz Muhammed Bek'in 1926 yılında Ezher'in üstlendiği misyonu ve dolayısıyla İslâm davetini her yere ulaştıracak bir derginin çıkarılması yolundaki talebinden birkaç yıl sonra Muhammed el-Ahmedî ez-Zevâhirî'nin Ezher şeyhliğine getirilmesinin ardından konu tekrar gündeme getirilmiş ve 29 Mayıs 1930 tarihinde *Nûr-ü'l-İslâm* adıyla bir derginin yayımlanmasına başlanmış, derginin adı üç yıl sonra *Mecelletü'l-Ezher* olarak değiştirilmiştir. Derginin amaçları ilk sayısında şöyle açıklanmıştır: İslâmî gerçekleri yaymak, dinin esas ve ahkâmına dair ileri sürülen bazı eleştirileri cevaplandırmak, Hz. Peygamber'in sünnetini uydurma hadislerden ayıklamak, İslâm büyüklerinin hayat hikâyelerini yazmak, İslâm'ı çirkin göstermeye yönelik her türlü teşebbüsü önlemek.

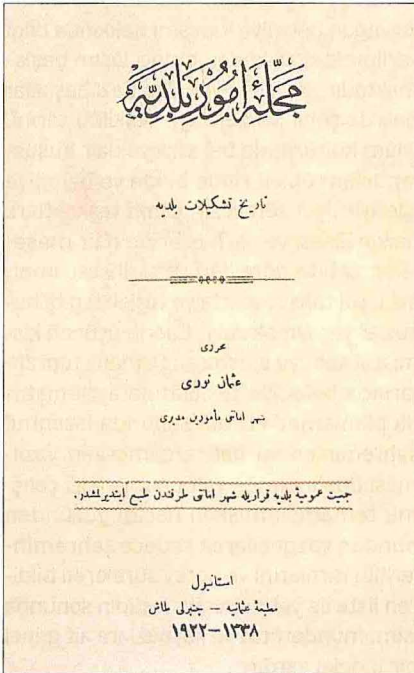
Dergi, 1941-1942 yıllarından itibaren yazı işleri müdürlüğünü yürüten M. Ferîd Vecdî ve arkadaşlarının bir platformu haline gelmiştir. 1946'da Ezher Şeyhi Mustafa Abdürrâzık'ın başkanlığında toplanan bir komisyon *Mecelletü'l-Ezher*

için bazı yeni yöntem ve hedefler belirledi. Bunlar arasında derginin Câmiu'l-Ezher'in mesajını en iyi biçimde ifade edecek şekilde islah edilmesi, konuların çeşitlendirilmesi, yabancı dilde bir ek hazırlanması, kıymetli Arapça yazmaların tanıtılması, basılması veya dergide yayımlanması gibi hususlar bulunuyordu. Ayrıca derginin gerçekleştireceği faaliyetler içinde İslâmî araştırmalara destek verilmesi, Ezher ile diğer üniversite ve araştırma merkezleri arasında irtibat kurulması, Ezherliler için eğitim ve öğretim malzemelerinin hazırlanması gibi konular yer alıyordu.

Mecelletü'l-Ezher başlangıcından 1952 yılına kadar aylık olarak, Ağustos 1954 – Ocak 1955 arasında ayda iki sayı çıkarıldıktan sonra Şubat 1955'ten itibaren tekrar eski periyoduyla yayımlanmıştır. Dergide tefsir, hadis, kelâm, fıkıh, tarih, siyer ve biyografi, edebiyat, pozitif ilimler, İslâm dünyasından haberler, kitap tanıtımı, hikâye ve fıkralar gibi konularla İslâm dini hakkında Batı'da yayımlanmış kitap ve makalelere yer verilmiş, ayrıca sonuna bazı yazıların İngilizce çevirileri eklenmiştir.

Siyasetten uzak kalınacağı daha ilk sayısında belirtilmekle birlikte *Mecelletü'l-Ezher*'de güncel siyasî eğilimleri meşrulaştıran, bazan siyaseti yönlendirmeyi amaçlayan yazılar da çıkmıştır. Meselâ Cemâl Abdünnâsir döneminde İslâm sosyalizmi ele alınmış, Arap-İsrail savaşları gibi önemli meselelere dergi yöneticilerinin ortaya koyduğu İslâmî ölçüler çerçevesinde yaklaşımlarda bulunulmuştur. Dergide önce krallık döneminin yönetim şeklini destekleyen yazılar neşredilmiş, ardından cumhuriyeti ilân eden ihtilâl hareketini meşrû sayan bir tutum sergilenmiş, ihtilâlin Ezher Üniversitesi'ndeki reform hareketi bilimsel devrim olarak gösterilmiş, siyasî düzen sosyalizme kayınca bu temayül ve uygulama İslâmî çerçeve içinde görülmüş, iktisadî teşekküller kamulaştırılınca bunun fıkıhtaki mesâlih-i mürsele veya sedd-i zerâi ilkelerine dahil olduğu açıklanmıştır. 1954 ve 1965 yıllarında devletin İhvan-ı Müslimîn ile çatışması üzerine dergi bu topluluğu eleştiren bir tavır içine girmiştir. Enver Sedat'ın Abdünnâsir'in çizgisinden ayrılarak "din ve ilim devleti" sloganı etrafında oluşturduğu politika neticesinde Ezher dergisinde bu yönde yazılar yazılmış, din ve siyaset, şûra ve demokrasi konularında makalelere yer verilmiş, Ezherliler tarafından hazırlanan anayasa ve çok sayıda ka-

Mecelle-i Umûr-î Beledîyye'nin iç kapağı

nun taslağı yayımlanmıştır (1970-1981 yılları arasında *Mecelletü'l-Ezher*'de çıkan siyasî içerikli yazılar için bk. Hilal Görgün, *Die Politische Rolle der Azhar in der Sadat aera* [1970-1981], İstanbul 1998).

Derginin editörlüğünü yapanlar arasın-da Muhammed Hıdır Hüseyin, M. Ferid Vecdî, Ahmed Hasan ez-Zeyyât, Muhib-büddin el-Hatîb, Muhammed Arefe, Abd-üllatîf es-Sübkî, Abdurrahman İsâ, Abd-ürrahim Fevde, Abdülvedüd Şelebî, Muhammed Sâbir el-Berdisî ve Abdülmuti' Beyyûmî gibi Ezher ulemâsı bulunmak-tadır.

Başından beri Meşyehatü'l-Ezher tara-fından çıkarılan dergiyi Muharrem 1392 (Şubat 1972) tarihinden itibaren Ezher'in önemli komisyonlarından biri olan Mec-mau'l-buhûsî'l-İslâmiyye neşretmeye baş-lamıştır. 2003 yılı içinde derginin 76. cil-dine ait sayılar yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

W. C. Smith, *The Azhar Journal-Survey and Critique* (doktora tezi, 1948), Princeton Uni-versity; a.mlf., *Islam in Modern History*, London 1957, s. 122-156; M. Mansûr Mahmûd Heybe, *eş-Şihâfetü'l-İslâmiyye fi Mısır beyne 'Abdin-nâşır ve's-Sâdât: 1952-1981*, Mansûre 1410/1990, s. 157-177; Sâmi Abdülazîz el-Kûmî, *eş-Şihâfetü'l-İslâmiyye fi Mısır fi'l-karni't-tâsi'* aşer, Mansûre 1413/1992, tür.yer.; Enver el-Cündî, *Mevsû'atü târihi's-şihâfeti'l-İslâmiyye hilâle'l-karni'r-râbi'* aşer, [baskı yeri yok] 1986 (Dârü'l-ensâr), tür.yer.; Hilal Görgün, *Die Poli-tische Rolle der Azhar in der Sadat aera* (1970-1981), İstanbul 1998, tür.yer.; Mahmûd eş-Şar-kâvî, "Re'y fi Mecelletü'l-Ezher", *er-Risâle*, XIV/684, Kahire 1946, s. 1039-1040; "el-Lâ'ihâtü'd-dâhiliyye li-Mecelletü'l-Ezher", a.e., s. 1069.

MUHAMMED HARB

MECELLETÜ'l-MECMAİ'l-İLMİYYİ'l-ARABÎ

(مجلة المجمع العلمي العربي)

Suriye Arap Dil Kurumu'nun
(Mecmau'l-lugati'l-Arabiyye)

yayın organı olan

Mecelletü Mecma'i'l-lugati'l-Arabiyye
dergisinin ilk adı

(bk. MECMAU'l-LUGATİ'l-ARABİYYE).

MECELLETÜ MECMAİ'l-LUGATİ'l-ARABİYYE

(مجلة مجمع اللغة العربية)

Suriye, Mısır

ve Ürdün Arap dil kurumlarının
(Mecmau'l-lugati'l-Arabiyye)

yayın organları olan

dergilerin ortak adı

(bk. MECMAU'l-LUGATİ'l-ARABİYYE).

MECELLETÜ'n-NİSÂB

(مجلة النصاب)

Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin'in
(ö. 1202/1787)

Türk-İslâm meşhurlarına dair
Arapça biyografi eseri.

Tam adı *Mecelletü'n-nişâb fi'n-nise-bi ve'l-künâ ve'l-elkâb*'dir. Müellifin bi-yografi alanındaki teliflerinin en önemlisi olan eser, Türk-İslâm dünyasının meşhur şahsiyetlerinden pek çoğunun kısa hal tercümesini lakap, künye ve mahlasları esas alınmak suretiyle bir araya getiren bir başvuru kitabıdır. İçinde ayrıca kendi hayatı ve eserleri hakkında bizzat müellif tarafından verilmiş önemli bilgiler bulun-maktadır. *Mecelletü'n-nişâb*'da dinî, edebî, tasavvufî konulara açıklık getire-bilecek değerde mâlûmat yer alır. Fakat asıl önemli olan, biyografilerde verilen doğ-ğum ve ölüm tarihlerinin müellifin ciddi tahkikleriyle tesbit edilmiş olmasıdır.

Mecelletü'n-nişâb, Kâtib Çelebi'nin *Süllemü'l-vuşûl*'üne zeyil olmak üzere kaleme alınmışsa da ondan daha tam ve

zengin oluşu bakımından bir üstünlük ta-şır. Bu alanda başta gelen bir telif olarak Sem'ânî (ö. 562/1167) sekiz ciltlik *el-En-sâb*'ı yazmış, daha sonra İbnü'l-Esîr (ö. 630/1233) bunu üç cilt halinde özetleye-rek *el-Lübâb*'ı meydana getirmiştir. Ce-lâleddin es-Süyûtî (ö. 911/1505), İbnü'l-Esîr'in kitabını kendi ulaştığı bilgilerle (istidrak) birlikte *Lübbü'l-Lübâb* adıyla telhis etmiştir. Kâtib Çelebi de (ö. 1067/1657) *Lübbü'l-Lübâb*'a bazı ilâveler ya-parak *Süllemü'l-vuşûl*'ü meydana ge-tirmiş, ancak eserini tamamlamadan ölmüştür. Müstakimzâde, Kâtib Çelebi'nin istidrakleriyle kendi istidraklerini bir-leştirmek suretiyle *Mecelletü'n-nişâb*'ı meydana getirmiştir.

350'den fazla kaynaktan yararlanılarak hazırlanan *Mecelletü'n-nişâb* 6 Rama-zan 1175'te (31 Mart 1762) tamamlan-mıştır. Eserin bilinen yegâne nüshası Sü-leymaniye Kütüphanesi'nde olup (Hâlet Efendi, nr. 628) nüsha müellifin ölümün-den sekiz yıl sonra istinsah edilmiştir. İb-nülemin Mahmud Kemal, *Mecelletü'n-nişâb*'ın müellif hattıyla ve dağınık vazi-yeteki nüshasına vaktiyle sahaflarda rast-

